

VIERDE ADVIES OVER NEDERLAND

SAMENVATTING

ADVIESCOMITÉ VOOR HET KADERVERDRAG INZAKE DE BESCHERMING VAN NATIONALE MINDERHEDEN

Goedgekeurd op 3 april 2023

Aangepast: Woonwagenwijzer 5 december 2023.

Roma Sinti en woonwagenbewoners

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ACFC/OP/IV(2022)1

Gepubliceerd op 24 augustus 2023

Secretariaat Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden
Raad van Europa
F-67075 Strasbourg Cedex
Frankrijk

www.coe.int/minorities

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	4
I. BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN	5
MONITORINGPROCES.....	5
ALGEMEEN OVERZICHT VAN DE HUIDIGE SITUATIE	6
EVALUATIE VAN MAATREGELEN VOOR DE UITVOERING VAN DE AANBEVELINGEN VOOR ONMIDDELLIJKE ACTIE.....	8
EVALUATIE VAN MAATREGELEN VOOR DE UITVOERING VAN DE OVERIGE AANBEVELINGEN.....	9
III. CONCLUSIES	11
AANBEVELINGEN VOOR ONMIDDELLIJKE ACTIE	11
OVERIGE AANBEVELINGEN.....	11

SAMENVATTING

Ondanks dat Roma, Sinti en woonwagenbewoners al jarenlang vragen om te worden erkend als nationale minderheid worden ze nog steeds uitgesloten van het toepassingsbereik van het Kaderverdrag. Personen die tot deze gemeenschappen behoren, worden op veel terreinen nog steeds met etnisch profileren en discriminatie geconfronteerd, vooral als het gaat om huisvesting. Bovendien heeft het sterk gecentraliseerde huisvestingsbeleid ertoe geleid dat de centrale autoriteiten zich niet bezighouden met het beleid voor woonwagens en standplaatsen voor Roma, Sinti en woonwagenbewoners, waardoor er met twee maten wordt gemeten en ongelijke behandeling ontstaat, omdat de uitvoering van beleid afhankelijk is van de bereidheid tot medewerking van gemeenten. Daarom is er behoefte aan een meer gecentraliseerde, coherente en gecoördineerde aanpak. Ook aan het verzoek van sprekers van het Papiaments om toegang te krijgen tot de in het Kaderverdrag vastgelegde rechten is geen gehoor gegeven.

Het algemene klimaat van tolerantie en begrip in Nederland, een multiculturele samenleving waarvan 26% van alle inwoners een migratieachtergrond heeft, staat onder druk. Ook al blijkt uit sociologisch onderzoek naar de houding tegenover 'minderheden' dat Nederland een lange traditie kent van respect en openheid ten aanzien van andere culturen en ook al zetten de Nederlandse autoriteiten zich op alle niveaus in voor zowel de bevordering van interetnische en interreligieuze dialoog en een inclusieve samenleving als de bestrijding van racisme door het opzetten van nieuwe instellingen, toch neemt het aantal gevallen van vreemdelingenhaat en racistische – en vooral antisemitische en islamofobische – incidenten toe. Verdeeldheid en vreemdelingenhaat worden te veel onderdeel van het politieke discours en de media en worden niet veroordeeld, onderzocht en/of aangepakt door de hoogste autoriteiten.

6. Het Adviescomité waardeert de inspanningen van de autoriteiten om alle informatie op een heldere manier te presenteren, maar soms ontbreken specifieke gegevens. In de vierde rapportage over Nederland wordt veel nadruk gelegd op taalkundige aspecten, maar er wordt weinig informatie gegeven over de uitvoering van andere in het Kaderverdrag vastgelegde rechten. Verder betreurt het Adviescomité het dat het derde Advies niet met Roma, Sinti of Joodse gemeenschappen of met sprekers van het Papiaments is gedeeld en dat er geen formele dialoog met hen is aangegaan, ondanks de uitdrukkelijke aanbeveling hiertoe in het derde Advies van het Adviescomité.⁶

Algemeen overzicht van de huidige situatie

8. De autoriteiten sluiten Roma, Sinti,⁷ woonwagenbewoners⁸ en sprekers van het Papiaments nog steeds uit van het toepassingsbereik van het Kaderverdrag ondanks hun verzoek te worden erkend als nationale minderheid en/of toegang te krijgen tot de in het Kaderverdrag vastgelegde rechten.

⁵ Zie [Vierde rapportage Nederland](#), blz. 8.

⁶ Zie par. 30 van het op 6 maart 2019 goedgekeurde [Derde Advies over Nederland van het Adviescomité](#).

⁷ In dit Advies verwijzen 'Roma en Sinti' en 'Roma- en Sintigemeenschap' (enkelvoud) uitsluitend naar Roma en Sinti die Nederlands staatsburger zijn en wier families van oudsher en al eeuwenlang in Nederland woonachtig zijn (ongeveer 3.000 personen: 2.500 Sinti en 500 Roma). De meer recente Romagroepen, zoals de Generaal-Pardon Roma (ongeveer 1.500 in aantal) en Balkan Roma (tussen de 500 en 1.000 personen), vallen buiten deze groep. De Generaal-Pardon Roma zijn in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw naar Nederland gekomen, de meesten uit het voormalige Joegoslavië en zonder paspoort of andere officiële documenten. In 1978 kreeg deze groeiende groep Roma een generaal pardon van de Nederlandse regering. De meeste Balkan Roma kwamen later naar Nederland, in de jaren '80 en '90 van de vorige eeuw, en waren vluchtelingen uit het voormalige Joegoslavië. Zij hebben een sedentaire levensstijl en wonen vaak in sociale woningen, net als de Generaal-Pardon Roma en de laatste stroom Roma-migranten uit Bulgarije, Tsjechië, Roemenië en Slowakije (totaal ongeveer 500 personen).

⁸ Op verzoek van de betrokken gemeenschappen zelf gebruikt het Adviescomité ook in het oorspronkelijke

Engelstalige Advies het begrip 'woonwagenbewoners', omdat 'caravan dwellers' in het Engels pejoratief zou kunnen klinken. De diverse groep woonwagenbewoners bestaat uit onder anderen rondreizende kermismensen en circusartiesten voor wie de wens om in een woonwagen op een woonwagenstandplaats te leven cultureel van belang is. De mensen in deze gemeenschappen beschouwen zichzelf nog steeds als (semi-)rondreizend, ook al leiden de meesten inmiddels een sedentair bestaan. Het aantal woonwagenbewoners wordt geschat op 20.000 tot 35.000.

16. De autoriteiten erkennen dat Roma, Sinti en woonwagenbewoners op verschillende terreinen te maken hebben met discriminatie en om die reden implementeren ze en/of verlenen ze financiële steun aan een aantal programma's voor deze gemeenschappen. Er zijn ook gevallen gemeld van etnisch profileren door gemeenten en politie. Toch is er geen overkoepelend beleid en geen strategische lange termijn aanpak en bestaat er geen effectieve en duurzame overlegstructuur voor mensen uit deze gemeenschappen. Dit staat de uitvoering van beleid voor verbetering van de situatie van mensen in deze gemeenschappen in de weg. De Rijksoverheid heeft in juni 2018 een nieuw beleidskader goedgekeurd om deze kwestie vanuit mensenrechtenperspectief te benaderen, maar de huidige regering is tot de conclusie gekomen dat de uitvoering van dit beleid is mislukt en heeft besloten het huisvestingsbeleid, inclusief het beleid inzake woonwagens en standplaatsen, zelf weer op te pakken. De eerste verantwoordelijkheid van

de staat voor een uniforme toepassing van de mensenrechten kon inderdaad niet worden gewaarborgd vanwege een hoge mate van decentralisering van verantwoordelijkheden aan gemeenten en dit leidde tot een ongelijke behandeling van Roma, Sinti en woonwagenbewoners.

17. Ter bevordering van de interculturele dialoog en wederzijds respect in de samenleving heeft de regering samen met diverse belanghebbenden een overlegstructuur opgezet in de vorm van een zogeheten 'flexibele dialoog'. Dat is weliswaar een verbetering, maar zo'n dialoog voldoet niet aan alle verwachtingen en de top-downaanpak wordt door vertegenwoordigers van Roma, Sinti en woonwagenbewoners ook bekritiseerd. Vertegenwoordigers van Friese non-gouvernementele organisaties, van verenigingen van Roma, Sinti en woonwagenbewoners en van vertegenwoordigers van Joodse gemeenschappen en sprekers van het Papiaments hebben laten weten behoefte te hebben aan een formele, effectieve en permanente overlegstructuur of een platform op centraal niveau.

Evaluatie van maatregelen voor de uitvoering van de aanbevelingen voor onmiddellijke actie

18. De autoriteiten blijven van mening dat discriminatie van mensen die tot deze gemeenschappen behoren, al onderdeel is van de centrale aanpak van discriminatie. Het Adviescomité constateert met tevredenheid dat de regering in oktober 2021 een Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme en in april 2022 een Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme heeft benoemd. Hun mandaat geldt ook voor zigeunerhaat en discriminatie van Roma en Sinti. Het Adviescomité verwelkomt ook de toezeggingen die zijn gedaan om zigeunerhaat te bestrijden conform de 'Beleidsmaatregelen voor de gelijkheid, inclusie en participatie van Roma en Sinti' die de regering in september 2021 heeft goedgekeurd in een reactie op het verzoek van de Europese Commissie om een nationale Romastrategie voor de periode 2020-2030 te ontwikkelen en constateert dat er richtlijnen worden opgesteld om gemeenten ondersteuning te bieden bij het voorkomen en bestrijden van zigeunerhaat. Tevens constateert het

Adviescomité dat het ministerie van Buitenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in het kader van de zogeheten 'flexibele dialoog' ook met vertegenwoordigers van Roma, Sinti en woonwagenbewoners heeft overlegd over het Nederlandse beleid inzake woonwagens en standplaatsen, ook al voldoet deze vorm van ad-hoc- en top-downoverleg niet aan de verwachting van deze gemeenschappen. Het Adviescomité is verheugd over de intentie van de Nederlandse regering om het huisvestingsbeleid weer op rijksniveau aan te pakken, inclusief het beleid inzake woonwagens en standplaatsen, om de vastgestelde tekortkomingen van het huisvestingsbeleid van 2018 te herstellen.

Evaluatie van maatregelen voor de uitvoering van de overige aanbevelingen

22. Het Adviescomité betreurt het dat de autoriteiten Roma, Sinti, woonwagenbewoners en mensen die Papiaments spreken, nog steeds uitsluiten van toepassing van het Kaderverslag, ondanks het verzoek van deze gemeenschappen om erkenning als nationale minderheid en/of waarborging van hun in het Kaderverdrag vastgelegde rechten. Tevens betreurt het Adviescomité het dat de Nederlandse regering, ondanks een eerdere aanbeveling, niet is ingegaan op verzoeken van vertegenwoordigers van deze gemeenschappen om een formele dialoog aan te gaan.

23. De grond 'taal' is niet in de Wet Gelijke Behandeling opgenomen, ondanks een aanbeveling van het Adviescomité daartoe. Het Adviescomité verwelkomt wel de inspanningen die de autoriteiten hebben geleverd op het gebied van beleid en wetgeving ter bestrijding van discriminatie. Verder bevatten websites van de Rijksoverheid uitvoerige informatie over discriminatie en plaatsen waar slachtoffers terecht kunnen voor ondersteuning of voor het indienen van klachten. Desondanks zijn groepen die het vaakst aan discriminatie worden blootgesteld nog steeds onvoldoende op de hoogte van mogelijkheden om discriminatie te melden.

24. Het Adviescomité verwelkomt de inspanningen van de autoriteiten op alle niveaus voor de bevordering van intercultureel begrip en interreligieuze dialoog, met name in het onderwijs. Ondanks deze maatregelen neemt het aantal gevallen van vreemdelingenhaat en racistische incidenten gestaag toe. Dat betreft vooral antisemitisme en islamofobie. Het Adviescomité is van mening dat berichten die aanzetten tot verdeeldheid en vreemdelingenhaat te veel onderdeel zijn geworden van het politieke discours en de media en dat de hoogste autoriteiten te weinig actie ondernemen om ze publiekelijk te veroordelen, te onderzoeken en/of aan te pakken.

28. Het Adviescomité is van mening dat de voorliggende opmerkingen en aanbevelingen als basis zouden kunnen dienen voor een door het Comité van Ministers goed te keuren resolutie inzake het door Nederland uit te voeren Kaderverdrag.

29. De autoriteiten wordt verzocht rekening te houden met de gedetailleerde observaties en aanbevelingen in paragraaf I en II van het vierde Advies van het Adviescomité. Zij zouden met name de volgende maatregelen dienen te treffen ter verdere verbetering van de uitvoering van het Kaderverdrag:

Verzoek om erkenning onder het Kaderverdrag: Roma en Sinti en Woonwagbewoners

35 In het staatsrapport geven de autoriteiten aan aandacht te besteden aan Roma en Sinti onder Artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en artikel 27 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR). Zij bevestigden tijdens het bezoek nogmaals dat zij niet van plan waren het toepassingsgebied van het Kaderverdrag uit te breiden tot Roma en Sinti, of tot woonwagbewoners, waarbij zij aangaven dat de huidige regering in dat verband geen schriftelijk verzoek van deze gemeenschappen heeft ontvangen.

36 Gesprekspartners van de Adviescommissie behorend tot de Roma- en Sinti-gemeenschap en woonwagbewoners handhaven echter hun al lang bestaande verzoek om officieel erkend te worden als nationale minderheid en beschermd te worden onder het Kaderverdrag. Zij betreunden ten eerste het gebrek aan vooruitgang en formeel overleg op dit gebied.

37. Bovendien betwisten vertegenwoordigers van Roma en Sinti en andere gesprekspartners van het Adviescomité argumenten van de Nederlandse autoriteiten dat personen die tot deze gemeenschappen behoren niet voldoen aan de criteria om als nationale minderheid te worden erkend, met het argument dat de "traditioneel ingezetene" criterium en het gebrek aan continuïteit van hun aanwezigheid op het Nederlandse grondgebied zijn gebaseerd op de aannames dat alle Roma en Sinti nomaden waren en dat ze allemaal van het grondgebied van Nederland waren 'verdwenen' tijdens het vervolgingsbeleid – de zogenaamde 'heidense jachten' (Heidenjachten) – uitgevoerd in de 17e en vroege 18e eeuw. Daartegenover gaven deze gesprekspartners aan dat de aanwezigheid van Roma en Sinti in Nederland sinds de 15e eeuw is gedocumenteerd via historische archieven en studies. Ze bevestigden ook dat ondanks de bovengenoemde vervolgingen sommige van hun voorouders in Nederland bleven en hun Roma- en Sinti-identiteit publiekelijk verborgen hielden, maar hun eigen taal, cultuur en geschiedenis bleven behouden en deze doorgaven aan volgende generaties.^{26 en 27}

²⁶ In deze periode werden Roma en Sinti, maar ook joden en gemarginaliseerde personen vermoord of uit steden en provincies verdreven als gevolg van de zogenaamde 'heidense jachten'. Ze werden opgejaagd in jachtpartijen georganiseerd door lokale autoriteiten met deelname van burgers, in overeenstemming met de toenmalige wetten. Voor meer informatie, zie [het factsheet over de geschiedenis van de Roma van de Raad van Europa Western Europe – Steeds strengere anti-zigeunerwetten](#), pp. 3-4.

²⁷ Uit historische archieven blijkt dat Roma en Sinti al in 1420 in Nederlandse handelssteden (Deventer, Arnhem, Utrecht, Leeuwarden/ Ljouwert, Middelburg) arriveerden. Studies over woordenschat bewijzen ook het bestaan van interetnische communicatie tussen de Nederlandse taal en de Romanes in de 'Lage Landen' en in de provincie Groningen, voor het eerst gedocumenteerd in 1570. Zie Sijs, Nicole van der, *Calendarium van de Nederlandse Taal, de geschiedenis van het Nederlands in jaartallen*, 2006, pp. 61, 87, 150, 185 en 253 (in het Nederlands).

38 Het Adviescomité is van mening dat een open dialoog met personen die zichzelf identificeren als behorend tot de Roma- en Sinti-gemeenschappen zeer relevant zou zijn, vooral gezien het feit dat Roma en Sinti zijn al eeuwenlang voor het grootste deel Nederlandse staatsburgers, en dat Romanes²⁸ – een niet-territoriale taal die alleen wordt gesproken door personen die tot de Roma- en Sinti-gemeenschappen behoren – al wordt beschermd onder het Taalhandvest. Het Adviescomité constateert met spijt dat, hoewel de taal die door Roma en Sinti wordt gesproken, wordt erkend als een minderheidstaal, de groep die deze taal zelf spreekt, niet als een minderheid wordt beschouwd onder het Kaderverdrag, een uniek geval onder de staten die partij zijn bij beide verdragen.

39. Verder werd het Adviescomité tijdens haar bezoek geïnformeerd dat basisscholen – om subsidies te ontvangen volgens een speciale regeling voor schoolbesturen in het basisonderwijs als hun school bezocht wordt door ten minste vier leerlingen die etnisch verbonden zijn als Roma of Sinti – de ouders vroegen het bewijs leveren van de 'zigeuner'-etniciteit door middel van een schriftelijke verklaring die in de leerlingenadministratie is geregistreerd). Met ingang van het onderwijsjaar 2021-2022 is besloten om die eis te laten vervallen en hoeven scholen niet langer bewijzen in hun administratie op te nemen om de subsidie te verkrijgen.

Het Adviescomité juicht dit besluit toe. Volgens de Adviescommissie kan deze praktijk uit het verleden worden gezien als een erkenning van een aparte etnische identiteit van Roma en Sinti. Het moedigt de Nederlandse autoriteiten daarom aan een stap verder te gaan door Roma en Sinti effectieve toegang tot de rechten van minderheden op grond van het Kaderverdrag te garanderen.

40. Wat de erkenning van woonwagbewoners als nationale minderheid betreft, onderstreept het Adviescomité dat in een aantal staten die partij zijn bij het Kaderverdrag gemeenschappen die zich niet

noodzakelijkerwijs onderscheiden van de meerderheidsbevolking vanuit etnisch of taalkundig oogpunt, maar die traditioneel die een rondreizende manier van leven nastreven en dit beschouwen als onderdeel van hun identiteit, geschiedenis en cultuur, op basis van deze kenmerken ofwel de status hebben gekregen van een 'afzonderlijke etnische groep' binnen de meerderheidsbevolking en/of erkend zijn als een 'nationale minderheid' in de zin van het Kaderverdrag.^{28 en 29}

28 'Romanes' is de term die wordt gebruikt door Roma en Sinti die van oudsher in Nederland verblijven om hun taal aan te duiden, evenals door de autoriteiten in hun akte van ratificatie van het Taalstatuut. Het moet worden opgevat in de zin van 'Romani', de voorkeursterm die binnen de Raad van Europa wordt gebruikt.

29 Omdat Roma en Sinti geen territoriaal compacte gemeenschap vormen, kan hun taal niet als een 'regionale taal' worden beschouwd, maar als een 'minderheids taal'.

41. Het Adviescomité dringt er bij de autoriteiten op aan om een formele en constructieve dialoog aan te gaan met vertegenwoordigers van Roma, Sinti en Woonwagenbewoners over hun verzoek om erkenning als nationale minderheid onder het Kaderverdrag en tot die tijd een pragmatische, artikel voor artikel benadering te volgen over de implementatie van de bepalingen van het Kaderverdrag jegens personen die tot deze gemeenschappen behoren, in nauw overleg met vertegenwoordigers van de gemeenschap.

63. Gegevens over klachten over vermeende discriminatie door personen die behoren tot de Friese minderheid of behoren tot Roma en Sinti of Woonwagenbewoners worden niet systematisch verzameld door verschillende Nederlandse gelijkheidsorganen, hoewel er wel enige vooruitgang merkbaar is. Het College voor de Rechten van de Mens gaf tegenover de Adviescommissie aan dat het vóór 2021 niet altijd apart registreerde of een gemelde klacht of vraag betrekking had op Friezen, Roma en Sinti of Woonwagenbewoners. Het College voor de Rechten van de Mens heeft ook gewezen op een foutenmarge bij de gegevensverzameling vanwege het feit dat trefwoorden 'Roma' en 'Sinti' zelden in de samenvatting van de vraag of melding voorkomen, vooral als de informatie door de medewerkers van het Front Office zelf is geschreven.

Hierdoor kunnen de cijfers voor Roma, Sinti en Woonwagenbewoners overlappen. Het College voor de Rechten van de Mens heeft nooit ambtshalve een onderzoek ingesteld naar personen behorend tot de Friese minderheid, Roma en Sinti of Woonwagenbewoners. Wel heeft zij in maart 2018 desgevraagd de Rijksoverheid geadviseerd over haar woonwagengedrag en standplaatsenbeleid.

64. Het College voor de Rechten van de Mens meldt dat in de periode 2018-2021 de meeste, zo niet alle, bij haar ingediende klachten met betrekking tot woonwagengedrag of Roma en Sinti gebaseerd waren op de grond 'ras'. De meeste van deze klachten hadden betrekking op de sociale bescherming (welvaart), het aanbod van goederen en diensten, huisvesting of arbeid. In 2018 hadden in totaal acht afgehandelde klachten door het College voor de Rechten van de Mens betrekking op woonwagengedrag (in één van deze gevallen had de afgehandelde klacht, ingediend door een Sinti-appellant die in een woonwagen woonde, betrekking op levering van goederen en diensten). Ze eindigden allemaal met een mening. Van de acht afgehandelde klachten bleken er zeven gevallen van ongerechtvaardigde discriminatie te betreffen. In 2019 gingen twee -adviezen over Sinti. Voor beide is geen discriminatie voldoende aangetoond. In 2020 zijn acht adviezen gepubliceerd over woonwagengedrag. In drie van deze gevallen ging het om discriminatie (op het terrein van de sociale zekerheid). Eén daarvan betrof Roma en Sinti en was ingediend door de Vereniging Sinti, Roma en Woonwagengedrag Nederland – VSRWN). De zaak werd opgevolgd door de gemeente, die onderzoek deed naar de noodzaak om het aantal woonwagengedrag uit te breiden. In 2021 had geen van de afgehandelde klachten betrekking op Roma en Sinti; het betrof echter 14 woonwagengedrag. Vier daarvan vielen niet op het terrein van de gelijkebehandelingswetgeving, terwijl in de overige tien gevallen discriminatie werd geconstateerd.

65. Volgens het EU MIDIS-II-onderzoek voelde 76% van de Roma, Sinti en Woonwagengedrag in Nederland zich gediscrimineerd vanwege hun etnische achtergrond in de twaalf maanden voorafgaand aan het onderzoek. Uit het onderzoek bleek ook een contrast tussen personen die tot deze gemeenschappen behoorden wat betreft hun kennis van de bestaande gelijkheidsorganen: 59% van de Woonwagengedrag en Sinti had gehoord van minstens één gelijkheidsorgaan in Nederland, terwijl slechts 12% van de Roma dit had geantwoord. Tijdens hun bezoek constateerde de Adviescommissie dat gezinnen van woonwagengedrag die op een woonwagengedrag in de buurt van Amsterdam woonden, hoewel niet geïsoleerd maar omgeven door flatgebouwen, geen interactie hadden met hun buren. De meeste gezinnen die in de buurt wonen weigeren hun kinderen de plek te laten bezoeken waar de gezinnen van Woonwagengedrag wonen, ook niet voor sociale evenementen zoals verjaardagsfeestjes.

66. Het Adviescomité herhaalt zijn standpunt dat volledige en effectieve gelijkheid voor personen die tot een nationale minderheid behoren, zoals vastgelegd in artikel 4 van het Kaderverdrag, een

functionerend antidiscriminatiekader vereist met instellingen die onafhankelijk zijn, over voldoende middelen beschikken en over een voldoende breed mandaat beschikken. om slachtoffers effectief te ondersteunen bij het bereiken van rechtsmiddelen. Het Adviescomité verwelkomt daarom de extra personele en financiële middelen die aan het College voor de Rechten van de Mens en de Anti Discriminatie Bureaus worden verstrekt. Het Adviescomité neemt positieve nota van het talrijke aanbod op centraal, regionaal en gemeentelijk niveau in termen van institutioneel kader voor de bescherming tegen discriminatie. Het benadrukt echter de complexiteit van het Nederlandse systeem en de verwarring die het kan creëren voor individuen, vooral voor degenen die het meest het slachtoffer zijn van discriminatie, om te begrijpen tot welke instelling zij zich als eerste moeten wenden in geval van vermeende discriminatie, en welke rechtsmiddelen elk van deze instellingen kan bieden. of welke sancties zij kunnen opleggen.

Aanbeveling.

68. Het Adviescomité moedigt de autoriteiten aan om adequate personele en financiële middelen te blijven verstrekken aan het College voor de Rechten van de Mens, de Ombudsman en de gemeentelijke antidiscriminatiebureaus. De autoriteiten moeten ook het bewustzijn over het bestaan van deze organen en respectieve mandaten vergroten, met name onder personen die tot de Friese minderheid behoren en bij gemeenschappen die het meest blootstaan aan discriminatie.

Respect en begrip voor de levenswijze, culturele tradities en geschiedenis van Roma, Sinti en Woonwagenbewoners.

87. In 2018 is een nieuw beleidskader van de regering inzake het woonwagen- en woonwagen-standplaatsenbeleid vastgesteld naar aanleiding van diverse bijeenkomsten met personen die zich van generatie op generatie als woonwagenbewoners hebben geïdentificeerd, gemeenten, woningbouwverenigingen en andere belanghebbenden. Het beleidskader uit 2018 bood bouwstenen waarmee gemeenten invulling konden geven aan het gemeentelijk woonbeleid voor woonwagenbewoners. Het uitgangspunt was dat het huisvestingsbeleid een primaire verantwoordelijkheid van gemeenten was, omdat zij lokale afwegingen kunnen maken op basis van lokale behoeften. De visie die aan dit nieuwe beleidskader ten grondslag lag, was gericht op het beschermen van woonwagenbewoners tegen discriminatie, waardoor hun grondrechten worden gegarandeerd en rechtszekerheid en duidelijkheid wordt geboden.^{71 en 72}

⁷¹ In mei 2017 publiceerde de Ombudsman een rapport waarin hij stelde dat het Rijk en de gemeenten tekortschoten in hun betrouwbaarheid ten aanzien van 'Woonwagenbewoners'. De Ombudsman constateerde dat autoriteiten het recht van 'Woonwagenbewoners' om te leven volgens hun culturele identiteit onvoldoende erkennen en faciliteren. De belangrijkste aanbevelingen van de Ombudsmannen waren onder meer een gezamenlijke visieontwikkeling met gemeenten, woningbouwverenigingen en bewoners, een beleidskader voor gemeenten en woningcorporaties en het monitoren van het aantal locaties in Nederland.

⁷² Concreet betekende dit dat een gemeente het woonwagen-en standplaatsenbeleid vaststelde als onderdeel van het volkshuisvestingsbeleid; het beleid moet voldoende rekening hebben gehouden met en ruimte hebben geboden aan het woonwagenleven van "reizigers"; Dit vereiste dat de behoefte aan standplaatsen duidelijk was; corporaties zorgden voor huisvesting voor "woonwagenbewoners" voor zover deze tot de doelgroep behoorden; het afbreken van standplaatsen was (behalve in uitzonderlijke omstandigheden) niet toegestaan zolang er behoefte was aan standplaatsen; Standplaatszoekende woonwagenbewoners hadden een kans om binnen een redelijke termijn een standplaats te vinden.

De overheid verwachtte dat dit beleidskader aanleiding zou geven tot een herijking van het standplaatsenbeleid voor woonwagens in diverse gemeenten. Door het beleid voor woonwagenbewoners expliciet te maken, moest de specifieke woonbehoefte van deze groep worden gewaarborgd. Dit had de afgelopen twintig jaar moeten leiden tot een omkering van de trend, namelijk een afname van het aantal standplaatsen. Dit beleid heeft echter niet de verwachte resultaten opgeleverd: veel gemeenten zijn terughoudend met het ter beschikking stellen van standplaatsen voor woonwagenbewoners, vooral in het zuidelijke deel van het land.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft kennis genomen van de tekortkomingen van het beleidskader uit 2018, liet zij het Adviescomité weten tijdens het bezoek de overheid zou het huisvestingsbeleid, inclusief het caravan- en caravanstandplaatsenbeleid, recentraliseren.

Sinds de laatste monitoringcyclus en naar aanleiding van het eerdere advies van de Adviescommissie 89. heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties regelmatig overleg gevoerd met vertegenwoordigers van Roma en Sinti en Woonwagenbewoners, onder meer over het woonwagen en standplaatsen beleid, via een zogenaamde 'flexibele dialoog'. Het staatsrapport verwijst naar dergelijk overleg; het verstrekt echter geen gedetailleerde informatie over de inhoud en uitkomsten van deze raadpleging.^{73 en 74}

⁷³ Uit de 'Herhalingsmeting staanplaatsen 2020' die de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in mei 2021 aan de Tweede Kamer heeft aangeboden, blijkt dat het aantal stacaravanplaatsen, in totaal ruim 8.800, de afgelopen twee jaar vrijwel gelijk is gebleven. Bron: Nederlandse regering (30 september 2021), *Beleidsmaatregelen in Nederland voor de gelijkheid, inclusie en participatie van Roma en Sinti*, Website van de Europese Commissie, blz.6.

⁷⁴ Volgens de definitie van de autoriteiten betekent 'flexibele dialoog' dat de overheid een scala aan verschillende partijen raadpleegt. Afhankelijk van het onderwerp kunnen dit professionele deskundigen, opiniemakers, mensen met kennis uit ervaring en/of vertegenwoordigers van gemeenschappen zijn. De vorm van dit overleg is afhankelijk van het onderwerp en de betrokken partijen en beperkt zich niet tot Roma en Sinti en *Woonwagenbewoners*.

90. Na uitgebreid overleg met Roma en Sinti heeft het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een subsidieregeling ingevoerd om de rechten van Roma en Sinti in Nederland te bevorderen en hun participatie en positie in de samenleving te bevorderen. Zij verdeelt onder personen die tot deze gemeenschap behoren de resterende gelden uit de schadevergoeding die is toegekend in verband met de vervolging van Roma en Sinti tijdens de Tweede Wereldoorlog. Mede gezien de historie van deze fondsen vindt het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport het belangrijk om de betrokkenheid van Roma en Sinti in het hele proces, inclusief de monitoring, te garanderen. Daartoe is een adviescommissie bestaande uit Roma en Sinti ingesteld die het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport adviseert over de beoordeling van de subsidieaanvragen. Projecten gericht op samenwerking tussen Roma en Sinti onderling en tussen Roma en Sinti en de overheid worden gestimuleerd.

91. Vertegenwoordigers van Roma, Sinti en Woonwagenbewoners, voor wie reisvormen deel uitmaken van hun identiteit, uitten hun diepe bezorgdheid over de huidige negatieve impact van het gedwongen sedentariseringsbeleid, ook wel het 'uitsterfbeleid' genoemd, dat in Nederland tussen 2006 en 2018 plaatsvond. Zij zagen dit beleid als een gebrek aan respect voor hun cultuur en tradities, waarvan het samenleven als uitgebreide families in woonwagens een essentieel onderdeel is. Ze betreuren het dat de uitbreiding van gezinnen of de mogelijkheid om bezoekers te verwelkomen of gezinnen samen te brengen (jonge koppels die traditioneel dicht bij hun ouders of grootouders willen blijven) niet gepland zijn. Het is voor hen verboden om een woonwagen, zelfs een stacaravan, op de woonwagenstandplaats te plaatsen. Bovendien werden, zoals de Adviescommissie tijdens haar terreinbezoek constateerde, huisvesting (woonwagens) verstrekt aan Roma en Sinti en woonwagenbewoners is vaak ontoereikend en bevindt zich soms in gevaarlijke gebieden. Hoewel er naast sommige stacaravans ook groene ruimten bestaan die door de gemeente zijn verwaarloosd, is het gebruik ervan in principe verboden omdat ze niet bij de gehuurde ruimte zijn inbegrepen.⁷⁶

⁷⁶ Met de intrekking van de Woonwagenwet in 1999 werd het woonwagenbeleid gedecentraliseerd en werd de 'normalisering' van het woonbeleid voor 'woonwagenbewoners' een feit. In de toelichting bij de intrekking van de Woonwagenwet stond dat "een wettelijke verplichting voor een gemeente om een woonwagencentrum in stand te houden niet langer nodig is." Als gevolg hiervan voerden veel gemeenten, vooral in Zuid-Nederland, een lokaal beleid gericht op het terugbrengen van het aantal woonwagenstandplaatsen tot nul, het zogenaamde 'uitsterfbeleid'. De term 'uitsterfbeleid', die de Nederlandse term 'sterfhuiskonstructie' vertaalt, mag niet worden opgevat als een doelbewust beleid om *woonwagenbewoners* als gemeenschap te laten uitsterven. Deze term wordt in Nederland gebruikt voor alles wat wordt uitgefaseerd (meestal voor privileges uit het verleden die niet worden ingetrokken maar ook niet worden geërfd).

92. Vertegenwoordigers van Roma en Sinti en Woonwagenbewoners klaagden ook over het ontbreken van wachtlijsten, of waar die bestaan, over lange wachtlijsten voor het verkrijgen van standplaatsen, over administratieve barrières en buitensporige huurprijzen voor hun gemiddelde inkomen. Als gevolg hiervan moeten veel jonge gezinnen een woonwagen delen met hun ouders, omdat ze geen mogelijkheid hebben om een woonwagen toegewezen te krijgen op een standplaats op de woonwagenlocatie van de ouders. Hierdoor ontstaat een situatie waarin de woonwagen overvol is, wat ook niet bevorderlijk is om gelijke kansen in het onderwijs voor hun kinderen te garanderen als het gaat om huiswerk of afstandsonderwijs tijdens de Covid-19-pandemie.

93. Ook vertegenwoordigers van Roma, Sinti en woonwagenbewoners constateerden een gebrek aan samenhang en consistentie in overlegprocessen met de overheid. Ze betreurden het dat de agenda van bijeenkomsten met een "flexibele dialoog" niet voldoende door de gemeenschap wordt aangestuurd, maar eerder een top-downbenadering volgt. Roma en Sinti, woonwagenbewoners, maar ook andere gesprekspartners uit de joodse gemeenschap en de Papiamentu- sprekende gemeenschap, wezen tijdens het bezoek op het ontbreken van een duidelijk geïdentificeerde entiteit op centraal niveau die zij konden raadplegen en met wie zij rechtstreeks contact konden opnemen over hun respectieve behoeften. Hoewel het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de facto deze rol speelt, zijn zij van mening dat haar mandaat op dit vlak duidelijker moet worden gemaakt, terwijl zij ook pleiten voor het opzetten van een permanent overlegmechanisme voor deze gemeenschappen op centraal niveau

94. Een ander verzoek dat de Adviescommissie hoorde van Roma, Sinti en Woonwagenbewoners heeft betrekking op het ontbreken van een wijdverbreid onderwijs over de cultuur en geschiedenis van deze gemeenschappen in Nederlands onderwijsmateriaal, inclusief de herdenking van de Roma en Sinti, evenals van Joodse slachtoffers van de Holocaust ondanks de aanbevelingen van de Raad van Europa waarin de lidstaten hiertoe worden verzocht.⁷⁹ Niettemin zijn er verschillende positieve ontwikkelingen waargenomen, zoals de oprichting van het Nationaal Herdenkingscentrum Kamp Westerbork eind 2021, waar een digitale tentoonstelling werd geopend van de herinneringen aan de oorlog met betrekking tot van de 162 Roma en Sinti-slachtoffers van de Holocaust.⁸⁰ Het verhaal van Settela Steinbach en de deportatie van Roma en Sinti uit Kamp Westerbork zijn een vast onderdeel van het educatieve programma in het Nationaal Herdenkingscentrum.

95. Daarnaast staat er sinds 2021 in Amsterdam een Holocaustherdenkingsmonument met de namen van slachtoffers van de Holocaust, onder wie 220 Roma en Sinti. Terwijl ze eraan herinnerden dat Nederlandse scholen autonoom zijn in hun onderwijs, benadrukten de autoriteiten dat het formele curriculum wordt bijgewerkt, met name met betrekking tot de onderwerpen taal en burgerschap, en dat bestaand leermateriaal over de geschiedenis van Roma en Sinti kan worden gebruikt als inhoud voor deze onderdelen van het formele leerplan.

Daarnaast hebben scholen van alle onderwijsniveaus de mogelijkheid om schoolreizen te organiseren naar musea en Holocaust-herdenkingscentra of om gebruik te maken van beschikbaar lesmateriaal over de geschiedenis van Roma en Sinti, en in het bijzonder over hun lot tijdens de Holocaust.^{79, 80 en 81}

⁷⁹ Zie [Aanbeveling CM/Rec\(2020\)2](#) van het Comité van Ministers aan de lidstaten over de opname van de geschiedenis van Roma en/of Reizigers in schoolcurricula en lesmateriaal, aangenomen op 1 juli 2020 en [Aanbeveling CM/Rec\(2022\) 5](#) van het Comité van Ministers aan de lidstaten over het doorgeven van de herinnering aan de Holocaust en het voorkomen van misdaden tegen de menselijkheid, aangenomen op 17 maart 2022.

⁸⁰ Reuters (19 september 2021), [Nederland onthult zijn eerste nationale Holocaustmuseum](#). Ook ontwikkelde het Nationaal Herdenkingscentrum Kamp Westerbork 'Een Les Up' (een les ontleend aan het levensverhaal van overlevende Mădie Franz), lesmateriaal voor het boek 'Opgejaagd' van Lydia Rood voor het basisonderwijs en lesmateriaal uit het familieverhaal van Bluma Schattevoet. Een [online tentoonstelling](#) kan ook gebruikt worden als uitgangspunt voor het onderwijs.

⁸¹ Bij het ontwikkelen van onderwijsproducten of het organiseren van schoolrondleidingen over de Holocaust besteden het Nationaal Comité 4 en 5 mei (verantwoordelijk voor Herdenkingen) en de Stichting *Musea en Herinneringscentra WOII* (een netwerk van WOII-musea en herinneringscentra) altijd aandacht aan de vervolging van Roma en Sinti.

96. Het Adviescomité herhaalt dat voor de Roma en Sinti en Woonwagenbewoners het reizen een van de essentiële elementen van hun cultuur en identiteit vormt. Het benadrukt verder dat het recht op adequate huisvesting een mensenrecht is, en daarin het begrip culturele geschiktheid omvat, zoals benadrukt in de al lang bestaande jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. Bovendien benadrukt het Adviescomité dat een rondtrekkende of semi-rondreizende manier van leven gevolgen heeft voor de toegang tot onderwijs, de arbeidsmarkt en gezondheidszorgvoorzieningen. Zorgvuldig gerichte en positieve maatregelen zijn dus nodig om de rondtrekkende of semi-rondtrekkende levenswijze van personen die tot de de Roma- en Sinti-gemeenschap behoren en van woonwagen-bewoners behoren, te behouden en te vergemakkelijken.

97. De adviescommissie neemt met belangstelling kennis van de invoering van de zogenaamde "flexibele dialoog" tussen het kabinet en vertegenwoordigers van Roma en Sinti en woonwagenbewoners. Zij betreurt echter dat de agenda en de resultaten van dergelijke bijeenkomsten niet altijd gezamenlijk worden besproken de betrokken gemeenschappen. Het acht het van essentieel belang dat personen die tot deze gemeenschappen behoren de mogelijkheid hebben om hun mening te uiten over zaken die zij voor hen van het allergrootste belang achten. Het opzetten van een formeel, effectief en permanent overlegmechanisme zou een extra stap zijn die personen die tot deze gemeenschappen behoren in staat zou kunnen stellen deel te nemen aan besluitvormingsprocessen en hun mening te uiten over kwesties die voor hen van belang zijn.

98. De Adviescommissie heeft tijdens haar bezoek ook met grote belangstelling kennis genomen van het besluit van de huidige regering om het huisvestings-, woonwagen- en standplaatsenbeleid opnieuw centraliseren, nadat de regering tot de conclusie was gekomen dat het uitsluitend vertrouwen op gemeenten om dit beleid uit te voeren niet aan de aanvankelijke verwachtingen had voldaan. Het Adviescomité verwelkomt deze verandering van aanpak en de betrokkenheid van woonwagenbewoners (waaronder de betrokken Roma en Sinti) bij deze discussies, en onderstreept dat de bijna twee decennia van sterk gedecentraliseerd huisvestingsbeleid hebben geresulteerd in de terugtrekking van de centrale autoriteiten in het woonwagen- en standplaatsenbeleid voor Roma, Sinti en woonwagenbewoners.

Dit heeft in de loop van de tijd geleid tot dubbele standaarden en dus tot een ongelijke behandeling bij de beleidstoepassing, aangezien alles afhangt van de bereidheid van elke gemeente om in dergelijk beleid te investeren, wat leidde tot het meest extreme scenario van het zogenaamde 'uitsterfelijk beleid'. Het Adviescomité benadrukt dat het de primaire taak van de staat is om een uniforme toepassing van de mensenrechten te garanderen (zie ook hierboven artikel 4 – Juridisch kader voor de bescherming tegen discriminatie) en dat decentralisatie van verantwoordelijkheden naar individuele gemeenten niet mag leiden tot een verlaging van de gelijke behandeling waar ook Roma en Sinti en woonwagengedwongen recht op hebben. Ook het Adviescomité constateerde een terugtrekking van de rijksoverheid op het gebied van Roma- en woonwagengerelateerde kwesties op internationaal niveau, die hopelijk in de nabije toekomst zullen worden verholpen na de recentralisatie van het huisvestingsbeleid in eigen land. ^{83 en 84}

83 Het College voor de Rechten van de Mens oordeelde dat het zogenoemde 'uitsterfelijk beleid' in strijd was met het grondwettelijke recht op gelijke behandeling, zoals uitgewerkt in de Algemene Wet Gelijke Behandeling.

84. Ter illustratie hiervan is Nederland sinds 2019 niet meer vertegenwoordigd in het intergouvernementele werk over Roma- en Travellervraagstukken bij de Raad van Europa. Tijdens het bezoek werd de Adviescommissie geïnformeerd dat de afwezigheid van een Nederlandse vertegenwoordiger in de intergouvernementele commissie van deskundigen op het gebied van kwesties gerelateerd aan Roma en Reizigers (ADI-ROM) te wijten was aan een tekort aan personeel bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

99. Wat betreft de bevordering van geschiedenis en cultuur verwelkomt het Adviescomité talrijke recente initiatieven om de kennis bij het grote publiek en op scholen over de herdenking van Roma- en Sinti-slachtoffers van de Holocaust te vergroten. Het Adviescomité is echter van mening dat een dergelijke promotie ook andere delen van hun geschiedenis moet aanspreken en culturele elementen en tradities van woonwagengedwongen en Roma en Sinti moet omvatten, en breed gedeeld moet worden met het grote publiek en binnen het hele onderwijssysteem

Aanbevelingen

100. Het Adviescomité dringt er bij de autoriteiten op aan te zorgen voor een formeel, effectief en permanent overlegmechanisme op centraal niveau om contact te onderhouden met vertegenwoordigers van Roma-, Sinti- en woonwagengedwongen -gemeenschappen, evenals met vertegenwoordigers van andere gemeenschappen die een soortgelijk verzoek hebben gedaan, en in het algemeen om de samenwerking met hun respectieve basisorganisaties.

101. Het Adviescomité roept de autoriteiten op alle niveaus op om de manier van leven van Roma, Sinti en Woonwagengedwongen te respecteren en hen met name toegang te geven tot adequate accommodatie, inclusief standplaatsen, als een integraal en gewaardeerd onderdeel van de Nederlandse diverse samenleving.

102. Het Adviescomité moedigt de autoriteiten aan om initiatieven te blijven nemen om het onderwijs in cultuur en geschiedenis van Roma, Sinti en Woonwagengedwongen, naast de herdenking van de slachtoffers van de Holocaust, op te nemen in schoolcurricula en educatief materiaal. Ze moeten er ook voor zorgen dat dergelijk onderwijs verplicht wordt voor alle studenten in Nederland.

114. Het Adviescomité verwelkomt de benoeming van een Nationaal Antiracisme en Anti-Discriminatiecoördinator tot zijn mandaat behoort om zigeunerhaat aan te pakken. Het stelt ook met voldoening vast dat zigeunerhaat door de Nederlandse regering als een punt van zorg is erkend in haar beleidsvorming, met name in haar nationale anti-discriminatiestrategie en in haar beleidsmaatregelen voor gelijkheid, integratie en participatie van Roma en Sinti die zijn aangenomen in september 2021 naar aanleiding van het verzoek van de Europese Commissie om een nationale Roma-strategie te ontwikkelen voor de periode 2020-2030 en dat er richtlijnen worden opgesteld, waarbij vertegenwoordigers van Roma- en Sinti-gemeenschappen worden betrokken, om gemeentelijke overheden te helpen bij het voorkomen en tegengaan van zigeunerhaat. ⁹⁸

⁹⁸ Zigeunerhaat wordt expliciet vermeld in de nationale antidiscriminatiestrategie 2021. Voor andere maatregelen die verband houden met zigeunerhaat, zie *Policy measures in the Netherlands for the equality, inclusion and participation of Roma and Sinti*, [Beleidsmaatregelen in Nederland voor de gelijkheid, inclusie en participatie van Roma en Sinti](#), aangenomen door de Nederlandse regering op 30 september 2021, [website van de Europese Commissie](#), P. 2.

Aanbevelingen voor onmiddellijke actie

- **Kies voor een flexibelere en meer inclusieve aanpak van het toepassingsbereik van het Kaderverdrag; ga een formele, constructieve dialoog aan met zowel vertegenwoordigers van Roma en Sinti en woonwageneigenaren over hun verzoek om erkenning als nationale minderheid krachtens het Kaderverdrag als met de autoriteiten van Bonaire en vertegenwoordigers van sprekers van het Papiaments over uitbreiding van de toepassing van het Kaderverdrag naar de Papiaments-sprekende gemeenschap op Bonaire. Tot die tijd dienen de autoriteiten de bepalingen van het Kaderverdrag artikelsgewijs en op een inclusieve en pragmatische manier uit te voeren en toe te passen op personen van bovengenoemde gemeenschappen in het Europese deel van Nederland en wel in nauwe samenwerking met vertegenwoordigers van die gemeenschappen.**
- **Neem in de Wet Gelijke Behandeling expliciete verwijzingen op naar de grond 'taal', 'huidskleur' en 'etnische herkomst' en maak de bevolking, inclusief personen die behoren tot de Friese minderheid en tot gemeenschappen die het meest worden blootgesteld aan discriminatie, bewust van het bestaan en de toepassing van de bepalingen van deze wet.**
- **Zorg voor een formele, effectieve en permanente structuur op centraal niveau voor overleg met zowel vertegenwoordigers van diverse gemeenschappen van Roma, Sinti en woonwageneigenaren als vertegenwoordigers van andere gemeenschappen met een soortgelijk verzoek. Verbeter in algemene zin ook de samenwerking met organisaties die opkomen voor de belangen van deze gemeenschappen**

Overige aanbevelingen¹⁷

Zorg ervoor dat de wetsbepalingen ten aanzien van de mensenrechten en gelijke behandeling op een effectieve, coherente en gecoördineerde manier worden uitgevoerd en in het hele land op een uniforme wijze worden toegepast, met name op personen die behoren tot nationale minderheden en personen die onderdeel uitmaken van gemeenschappen die het meest te maken hebben met discriminatie..

- **Respecteer de levenswijze van Roma, Sinti en woonwageneigenaren en geef ze toegang tot passende huisvesting, zoals woonwageneigenaarsplaatsen, zodat ze een integraal en gewaardeerd onderdeel zijn van de diverse Nederlandse samenleving.**

Het Adviescomité van het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden is een onafhankelijk orgaan dat het Comité van Ministers van de Raad van Europa ondersteuning biedt bij de evaluatie van de maatregelen die Partijen bij het Kaderverdrag hebben genomen om uitvoering te geven aan de daarin vastgelegde beginselen.

Het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden, dat 10 november 1994 door het Comité van Ministers van de Raad van Europa is goedgekeurd en 1 februari 1998 in werking is getreden, bevat beginselen die dienen te worden nageleefd en doelstellingen die dienen te worden gerealiseerd ter bescherming van nationale minderheden. De tekst van het Kaderverdrag is beschikbaar in het Engels en het Frans, maar ook in veel andere talen, zoals het Nederlands en het Fries.

Dit Advies betreft de evaluatie van het Adviescomité na het vierde bezoek aan Nederland.

www.coe.int/minorities

De Raad van Europa is de toonaangevende mensenrechtenorganisatie van Europa.

De Raad telt 46 lidstaten, waaronder alle lidstaten van de Europese Unie.

Alle lidstaten van de Raad van Europa hebben het Europees Verdrag voor de Rechten van mens ondertekend. Dit Verdrag is gericht op de bescherming van mensenrechten, democratische waarden en rechtsstaatbeginselen.

Het toezicht op de uitvoering van het Verdrag in de lidstaten is in handen van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE